

Політологічний зміст поняття "історична пам'ять" та "декомунізація історичної пам'яті"

Постановка проблеми. Розкриття змісту тверджень "історична пам'ять" та "декомунізація". Їх характеристика і злиття в єдине поняття "декомунізація історичної пам'яті". Перетворення даного поняття у досить довготривалий процес та його безпосередній вплив на життя і свідомість українців. У цій статті йтиме мова про декомунізацію історичної пам'яті, що вносить до сих пір досить помітний відбиток у встановлення політичної свідомості українського народу.

Мета. Детально охарактеризувати політологічний зміст поняття "декомунізація історичної пам'яті". Для висвітлення даної мети ми ставимо наступні завдання:

- розкрити суть понять «історична пам'ять» та «декомунізація»;
- дослідити процес декомунізації історичної пам'яті, вказуючи на його переваги.

Виклад матеріалу. Дана тема є досить актуальною у нашому суспільстві, тому на неї варто звернути увагу кожному свідомому українцеві та розібратись у її значущості. Розпочнемо статтю із самого поняття "історична пам'ять" і поступово розкриємо всі аспекти теми. Отже, **історична пам'ять** - це певна сукупність донедає наукових, наукових, квазінаукових і ненаукових знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле. Якщо простіше, то це спадок минулого досвіду, що протягом тривалого часу опредметнюється у різних культурних формах (традиціях, пам'ятках, мемуарах тощо), а також існує у вигляді історичної свідомості народу. Наприклад, це можуть бути спогади учасників історичних подій, їхні усні перекази або ж письмові свідчення. Своєрідним арсеналом історичної пам'яті є архіви, музеї та бібліотеки, де зберігається основне підґрунтя історії. Без перебільшення можна сказати, що без цього поняття неможливе повноцінне відтворення історії суспільства.

Перейдемо до другого твердження. Що ж таке "декомунізація"? Досить часто ми чуємо це слово, але чи всі розуміють його зміст? Для характеристики поняття "декомунізація історичної пам'яті", нам для початку треба розібратись із тим, що таке процес декомунізації. **Декомунізація** - система заходів, теоретична і практична діяльність, спрямовані на звільнення від впливу та наслідків комуністичної ідеології в усіх сферах життя країни та суспільства після падіння владущих комуністичних режимів. Процес розпочався в часи СРСР та стихійно активізувався під час ленінопаду в період Революції гідності. Наразі триває і зараз, проте із меншою активністю. Декомунізація узаконена 9 квітня 2015 року Верховною Радою України і 15 травня того ж року підписана Президентом України. За цим законом забороняється діяльність Комуністичної партії України. Отож, якщо розглянути практичну дію цього довготривалого процесу, то можна помітити, як протягом певного часу змінювались назви міст, сіл, вулиць, проспектів, провулків, парків тощо. Так місто Кривий ріг стало Кропивницьким, проспект Червонозоряний перейменували у проспект Валерія Лобановського, а вулицю Жданова у вулицю Варвари Маслюченко і таких випадків було тисячі по всій країні. Не менш цікавим є демонтаж пам'ятників, вождю комунізму, Володимиру Іллічу Леніну, що відбулася у всіх містах і містечках України, де знаходилися постументи.

Народний депутат фракції "Народний фронт", член Комітету Верховної ради з питань державного будівництва, Олена Бойко, сказала: «Процес декомунізації – це не просто перейменування населених пунктів, це відновлення історичної пам'яті та автентичності, це битва за національні цінності». Вже з цих слів свідомий українець зрозуміє наскільки важливим є процес декомунізації і як рівень його проведення здатен повпливати на ефективність декомунізації історичної пам'яті.

Розібравшись з поняттями історична пам'ять та декомунізація, вже більше стає зрозумілим, на перший погляд, таке дивне твердження "декомунізація історичної пам'яті". Згрупувавши вище згадані твердження можемо зрозуміти, що **декомунізація історичної**

пам'ятті - це система заходів, що спрямована на звільнення (очищення) історичної свідомості народу від жорсткої комуністичної ідеології.

Для ще більшого розуміння поняття важливо взяти до уваги журнал урбаністичних студій "Місто: історія, культура, суспільство", а саме уривки із статті "Міський простір, декомунізація і проблеми історичної пам'яті", що опрацювали професор кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету, Сергій Водотика, та доцент кафедри науково-природничої підготовки Одеського національного політехнічного університету, Людмила Савенок.

У статті аналізується зміна міського топонімічного простору Херсона в процесі декомунізації як відображення специфічної багатопланової локальної історичної пам'яті херсонців. Чільне місце приділено формуванню локальної історичної пам'яті мешканців міста через призму його історичної специфіки. Автори стверджують, що в своє перше 20-річчя Херсон не лише був центром військового кораблебудування на півдні Російської імперії, а й виконував функцію вітрини Новоросії, яку прагнула створити імперія на завойованих землях Південної України після ліквідації Запорозької Січі як природного конкурента колонізації українського Степу. Саме цей період сформував імперський шар історичної пам'яті значної частини херсонців. В радянські часи він був доповнений радянсько-російськими трендами. Так склався і досі панує у свідомості пересічного жителя українофобський шар історичної пам'яті. Процес декомунізації має створити умови для утвердження національної української історичної пам'яті, до чого слід залучити місцеві державні органи, громадські структури фахівців-істориків і всіх небайдужих до долі України. Фахівці-історики Херсонщини в справі формування національної історичної пам'яті мають зосередитися на вирішенні кількох проблем. По-перше, створити власну громадську структуру для об'єднання і координації зусиль, можливо в межах загальноукраїнського проекту. Тоді можна вже більш твердо обстоювати свою позицію перед місцевою владою. По-друге, готувати фахові науково-популярні праці з історії краю. Поки цю важливу справу опанували журналісти, письменники, краєзнавці. Херсонським історикам варто уважно вивчити існуючі в демократичних країнах технології виховання патріотизму, критично їх проаналізувати і залучити те, що може стати в нагоді. Скажімо, в США існує культ прапора, більшість американців вивішують національний прапор вдома, на власному автотранспорті. В Херсоні є в цьому плані чимало резервів, хоча державних прапорів помітно побільшало з евромайданівських часів, але «пик» популярності минув.

Візьмемо до уваги й інші міста України. Наприклад, Харків - місто з однієї сторони колишня столиця країни, де безумовно повинен був зберегтися дух патріотизму, а з іншої - це місто з масою російсько орієнтованих істориків-депутатів. Наглядно можна згадати один із їх виступів, проти запровадження національних символів у якості державних, чи погрозу: «Від Харкова їхати одну ніч хоч до Москви, хоч до Києва і, якщо не буде поступок з боку Києва, то поїдемо до Москви». Очевидно, для існування таких настроїв серед науковців є чимало об'єктивних і суб'єктивних підстав - традиції, виховання, негаразди і труднощі Української революції. Водночас правдою є й те, що патріотичні історики не зуміли виробити і прищепити своє бачення міської та української історії, національне розуміння історичної пам'яті. А вже все інше було для чинного мера Харкова справою адміністративно-бюрократичної і демагогічної технології, якою він володіє набагато краще за науковців. Тому й зусилля харківської топонімічної групи виявились марними. Проте варто відмітити всі зміни, які були введені в місті під час процесу декомунізації для підняття історичної пам'яті та пробудження національної свідомості. Серед змін таке: перейменовано 173 вулиці, 4 парки та станцію метро «Советская» на «Майдан Конституції».

Відмітимо процес декомунізації історичної пам'яті на Заході України, так, у Закарпатській, Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Хмельницькій областях разом узятих було перейменовано близько 730 вулиць. Замість «радянських» назв на карті з'явилися вулиці Соборності та Незалежності, Козацькі й Молодіжні, Вишневі та Виноградні. Якщо говорити про теми, яким віддавали

перевагу при виборі нових назв вулиць, то на першому місці були події, що відображають новітню історію України. За даними Яндекс, у Західній Україні з'явилося 25 вулиць Героїв Майдану, Небесної Сотні, Героїв АТО та інших. На другій сходинці – тема ОУН-УПА. У регіоні додалося 15 вулиць, названих на честь лідерів та учасників руху, – Євгена Коновальця, Степана Бандери, Вояків УПА тощо. На третьому місці за популярністю – «смачні» назви, приміром вулиці Вишнева, Яблунева та Ягідна (11 нових). Іноді під перейменування потрапляла чи не єдина вулиця в селі. Так, колишня Радянська в селі Велика Ведмежка на Волині стала вулицею Соборності. Досить часто вулицям намагалися підібрати «зручні» назви, схожі на старі за звучанням або змістом. Наприклад, у селі Ізяслав на Хмельниччині вулицю 9 Січня перейменовували на Січневу, вулиця, провулки та завулки Семена Галицького у Чернівцях тепер носять ім'я Данила Галицького, а вулиця Леніна у селі Калини на Закарпатті стала вулицею Джона Леннона.

Якщо порівнювати процес декомунізації на Заході та Сході, то для порівняння варто взяти такий факт: тільки на Дніпропетровщині змінилось понад 1400 назв. Це все можна аргументувати тим, що на Сході України значно більше було «комуністичних» назв, які прагнули замінити.

Висновки. Після проведення детальної характеристики поняття «декомунізація історичної пам'яті» та розгляду прикладів даного процесу, ми значно краще зрозуміли, що ж за собою несе даний етап в нашій історії та яка насправді його значущість.

Використана література

1. Водотика С. Міський простір, декомунізація і проблеми історичної пам'яті / С. Водотика, Л. Савенок // *Місто: історія, культура, суспільство*. - 2017. - № 1. - С. 119-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miks_2017_1_12.
2. Як пройшла декомунізація вулиць у Західній Україні [Електронний ресурс] // *ПроВсе*. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://provse.te.ua/2017/02/yak-projshla-dekomunizatsiya-vulyts-u-zahidnij-ukrajini/>.
3. Декомунізація – це не просто перейменування, це відновлення історичної пам'яті та автентичності, - Олена Бойко [Електронний ресурс] // *Народний фронт*. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://nfront.org.ua/news/details/dekomunizaciya-ce-ne-prosto-perejmenuvannya-ce-vidnovlennya-istorichnoyi-pamyati-ta-avtentichnosti-olena-bojko>.
4. ТЕГИ: РЕФОРМИ, ДЕКОМУНІЗАЦІЯ, ЗАКОН Все про декомунізацію. Як працюватиме закон про заборону комуністичної та нацистської пропаганди [Електронний ресурс] // [texty.org.ua](http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/59999/Vse_pro_dekomunizaciju_Jak_pracuvaty_me_zakon_pro). – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/59999/Vse_pro_dekomunizaciju_Jak_pracuvaty_me_zakon_pro.
5. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
6. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6*. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.
7. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик, М. Л. Шумка, В. Я. Томахів [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.

8. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті [Електронний ресурс] / М. І. Гурик // Актуальні проблеми філософії та соціології. - 2016. - Вип. 11. - С. 26-29.